

Vplyv rozvodovej mentality snúbencov na platnosť kánonicky uzatváraných manželstiev

Miroslav Konštanc Adam OP

ADAM, M.: The Influence of a Divorce Mentality in the Engaged on the Validity of Canonical Marriages. *Studia Aloisiana*, 5, 2013, 1, s. 65 – 70.

The increasing number of divorces in today's western society causes a divorce mentality among the Catholic faithful. A divorce mentality can be the remote cause of a partial simulation of matrimonial consent. This happens when one of the engaged, or both of the engaged, at the time of the marriage, with the positive act of the will, exclude or preclude the indissolubility of the marriage bond and consequently cause or results in the invalidity of the marriage.

Keywords: divorce mentality, simulation of marital consent, the exclusion of indissolubility of the marriage bond

1. Úvod

Vzrastajúci počet rozvodov v spoločnosti spôsobuje vytvorenie rozvodovej mentality aj u katolíckych veriacich, čo môže byť vzdialenou príčinou čiastočnej simulácie manželského súhlasu, keď jeden (niekedy aj obaja) zo snúbencov vo chvíli uzatvárania kánonického manželstva pozitívnym úkonom vôle¹ vylúči nerozlučiteľnosť manželského zväzku. Ak súčasne jestvuje blízka príčina simulácie, ktorá musí prevažovať nad dôvodom sobáša, a potvrdí sa súdnym a mimosúdnym priznaním simulanta, dosvedčeným hodnovernými svedkami a okolnosťami, kompetentný cirkevný súd môže vyhlásiť, že takéto

1 Porov. D'AURIA, A.: *Il consenso matrimoniale : Dottrina e giurisprudenza canonica*. Roma : Aracne Editrice, 2007, s. 415-421.

manželstvo nikdy nevzniklo. Manželia v skutočnosti neboli manželmi, na základe definitívneho rozsudku cirkevného súdu sú kánonicky slobodní, a tak môžu uzavrieť druhé kánonické manželstvo s inými životnými partnermi.

2. Chyba manželského súhlasu z dôvodu simulácie

Za normálnych okolností sa manželstvo uzatvára sobášom. Pri sobáši sa správoplatní manželská zmluva a od chvíle sobáša začne byť účinná, samozrejme, ak sa zachovávajú všetky náležitosti predpísané právom. Pri sobáši si snúbenci dávajú manželský súhlas, o ktorom hovorí kánon 1057, § 1 KKP, že ho „nemôže nahradiť nijaká ľudská moc“. Týmto súhlasom, ktorý je úkonom ich vôle, sa obidvaja (muž a žena) v neodvolateľnej zmluve sebe navzájom odovzdávajú a sa prijímajú za účelom uzavretia manželstva (porov. kán. 1057, § 2 KKP).

Kánon 1101, § 1 KKP k tomu dodáva: „Prezume sa, že vnútorný súhlas sa zhoduje so slovami alebo znakmi, použitými pri slávení manželstva.“ Tento predpoklad spočíva v tom, že keď niekto to, čo pri uzatváraní manželstva prejavuje znakmi alebo slovami navonok, želá si aj vnútorne.

Paragraf 2 kánonu 1101 KKP hovorí: „Ak však niektorá stránka alebo obidve stránky pozitívnym úkonom vôle vylučujú samo manželstvo alebo niektorý podstatný prvok, alebo niektorú podstatnú vlastnosť manželstva, uzavierajú ho neplatne.“

Vylúčenie pozitívnym úkonom vôle, o ktorom je reč v kánone 1101, § 2 KKP, zodpovedá simulácii. V slovenčine sa pod termínom simulácia rozumie predstieranie, čiže ak človek niečo predstiera.² V právnom zmysle simulácia spočíva v úkone, ktorý má svoj presný obsah stanovený zákonom, avšak to-muto vonkajšiemu úkonu nezodpovedá vnútorný úmysel, ktorý chýba alebo je celkom iný. Keď tieto poznatky aplikujeme na manželský súhlas, ukážu sa nasledujúce skutočnosti:

1. človek koná manželský súhlas navonok,
2. vnútorné rozhodnutie vôle alebo chýba alebo je celkom iné,
3. medzi vonkajším prejavom vôle a vnútorným rozhodnutím jestvuje nesúlad,
4. tento nesúlad, aby bol simuláciou, musí byť vedomý a chcený.³

Simuláciu rozdeľujeme na úplnú a čiastočnú. Cieľom úplnej simulácie nie je manželstvo, ale iná skutočnosť (občianstvo, majetkové či iné výhody, dedičstvo a pod.). Pri čiastočnej simulácii cieľom konania sobášneho obradu je síce uzavretie manželstva, ale výhrada smeruje proti niektorej podstatnej

2 Porov. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava : Veda, 1989, s. 400.

3 Porov. DUDA, J.: *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie-Spišská Kapitula : Kňazský seminár J. Vojtaššáka, 1996, s. 117.

vlastnosti manželstva (jednota, nerozlučiteľnosť) alebo proti niektorému podstatnému prvku manželstva (sviatostný charakter manželstva, plodenie a výchova detí, dobro manželov, celoživotné spoločenstvo, vzájomné seba-darovanie, plnenie prijatých záväzkov a pod.). Pritom nie je rozhodujúce, či je táto simulácia obojstranná alebo jednostranná, a či v druhom prípade o nej bola informovaná druhá manželská stránka.⁴

3. Vylúčenie nerozlučiteľnosti manželského zväzku

Vôľa odporujúca nerozlučiteľnosti manželského zväzku musí byť vždy pozitívna, pričom sa môže prejaviť ako explicitná alebo implicitná, absolútna alebo podmienená.⁵

Priamym predmetom explicitnej vôle je odmietnutie nerozlučiteľnosti zväzku: „Odmietam trvalý zväzok s touto osobou.“

Implicitná vôľa je vtedy, ak odmietnutie nerozlučiteľnosti zväzku je zahrnuté v rozhodnutí logicky odporujúcom prijatiu nerozlučiteľného manželstva: „Ak sa manželstvo s touto osobou nevydarí, budem sa považovať za oslobodeného od každého záväzku voči nej, to znamená, že budem úplne slobodný, aby som si nanovo zariadil citový život a založil novú rodinu.“

Absolútna vôľa je vtedy, ak najmä z ideologických alebo spoločenských dôvodov niekto v zásade odmieta nerozlučiteľnosť manželského zväzku: „Nikdy neakceptujem nijaký trvalý zväzok s predstavovou, že by to malo byť navždy; podľa môjho úsudku také niečo je nemysliteľné a ani sa ľuďom nedá navrhnúť.“

Podmienená vôľa je taká, keď nejestvujú principiálne dôvody proti trvalému zväzku, ale je obava, že manželstvo zle dopadne, a tak sa chce ponechať úniková cesta: „Ak manželstvo dopadne zle, každý z nás bude opäť slobodný, aby si nanovo zariadil život.“ Táto posledná, podmienená forma vylúčenia nerozlučiteľnosti je najčastejšia. Treba zdôrazniť, že v tomto prípade ten, kto vylučuje nerozlučiteľnosť manželského zväzku, v podstate nemá túžbu, aby jeho manželstvo zlyhalo, ale sa poistuje pre každý prípad.

4 Porov. NĚMEC, D.: *Manželské právo katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*. Praha : Krystal OP; Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 113–114.

5 Porov. BIANCHI, P.: *Quando il matrimonio è nullo? Guida ai motivi di nullità matrimoniale per pastori, consulenti e fedeli*. Milano : Ancora Editrice, s. 103–104; CASTAÑO, J. F.: *Guía para abogados en las causas de nulidad matrimonial*. Salamanca : San Esteban, 2001, s. 105.

4. Dokazovanie simulácie, resp. vylúčenia pozitívnym úkonom vôle

Nie je jednoduché dokázať rozdiel medzi vonkajším súhlasom (slovami a znakmi, ktoré sú viditeľné pri sobáši) a vnútornou vôľou (vnútorným hlasom). Ťažko sa to niekedy pred cirkevným súdom dokazuje, ale nie je to nemožné.

Dokazovanie simulácie, vo všeobecnosti, spočíva v priamych a nepriamych dôkazoch. Priamym dôkazom je súdne a mimosúdne priznanie simulanta. K nepriamym dôkazom patria vzdialená a blízka príčina simulácie, ktorá musí prevažovať nad dôvodom sobáša, a okolnosti, ktoré sprevádzali manželský prípad pred sobášom, počas sobáša a po ňom.⁶

Pre každé jedno dokazovanie vylúčenia nerozlučiteľnosti manželského zväzku sa treba zamerať sa na nasledujúce skutočnosti:

1. *Náboženské presvedčenie osoby, ktorá mala vylúčiť trvalosť manželského zväzku*: je menej pravdepodobné, že by praktizujúci katolík simuloval sviatostné manželstvo; na druhej strane je väčšia pravdepodobnosť, že by ho mohol simulovať niekto s minimálnou náboženskou praxou.
2. *Predstava o manželstve osoby, ktorá mala vylúčiť trvalosť manželského zväzku*: ak ide o presvedčenú osobu, ktorá schvaľuje rozvody, pozitívne sa vyjadri o rozvode svojich rodičov, súrodencov, priateľov, kolegov a pod., ak podporuje každú snahu o liberalizáciu rozvodov a pokladá rozvod za základné právo a znak civilizácie. Všetky tieto a podobné presvedčenia možného simulanta, ktoré odporujú katolíckemu učeniu o manželstve, predstavujú vzdialenú príčinu simulácie a v niektorých prípadoch môžu byť hlavným dôvodom simulácie.
3. *Priebeh predmanželského vzťahu*: v prospech simulácie by svedčili prerušenie predmanželského vzťahu, pretrvávajúce ťažkosti, rozdielnosť pováh, časté hádky, a najmä to, či toto všetko sa odohrávalo aj v období tesne pred sobášom.
4. *Či v súvislosti s tým, čo bolo práve povedané, snúbenci, alebo aspoň jeden z nich, mali vážne pochybnosti, obavy, strach, starosť o to, ako to bude vyzeráť po svadbe*, keď pred svadbou bol neustály nepokoj. Ak sa takéto a podobné problémy nepodarilo vyriešiť do svadby, tak potom môžu byť blízkou príčinou simulácie. Obavy a strach možného simulanta pred svadbou treba posudzovať subjektívne, to znamená vo vzťahu k možnému simulantovi, ako to psychicky prežíval vzhľadom na svoju povahu a svoje rodinné, sociálne a kultúrne zázemie.
5. *Treba zistiť, či predpokladaný simulant by bol ochotný pred súdom priznať skutočnosť, že pozitívnym úkonom vôle vylúčil nerozlučiteľnosť svojho manželského zväzku*, a akými slovami by to vyjadril.

6 Porov. BIANCHI, P.: *Quando il matrimonio è nullo? Guida ai motivi di nullità matrimoniale per pastori, consulenti e fedeli*, s. 77–81; D'AURIA, A.: *Il consenso matrimoniale: Dottrina e giurisprudenza canonica*, s. 572–574.

6. Treba zistiť, či *jestvujú hodnoverní svedkovia, ktorí by na súde dosvedčili, že v nepodozrivom čase od predpokladaného simulanta boli informovaní, že vstupoval do svojho manželstva s úmyslom vylúčiť nerozlučiteľnosť zväzku svojho manželstva* a z akého dôvodu. Tu sa myslí na manžela alebo manželku a iných svedkov, pričom nie je dôležitý ich počet, ale kvalita. To znamená, že to počuli rozprávať priamo od predpokladaného simulanta v období pred sobášom, v deň sobáša alebo krátko po ňom, či to isté môžu dosvedčiť aj iní hodnoverní svedkovia a pod.
7. Je potrebné takisto ozrejmiť, *prečo sa možný simulant rozhodol pre slávenie kánonického manželstva a nedal prednosť civilnému sobášu*; či pristúpil na možnosť kánonického sobáša dobrovoľne alebo bol prinútený; či aspoň nenavrhol možnosť len civilného sobáša alebo voľného spoluzitia, čo by svedčilo o tom, že nemal úmysel zaviazat sa nerozlučiteľným zväzkom kánonického manželstva.
8. Ďalším krokom je zistiť, *prečo predpokladaný simulant napokon pristúpil ku sláveniu kánonického manželstva*. Treba zistiť, aký druh lásky bol medzi snúbencami. Ak možný simulant veľmi miloval druhú stránku a chcel s ňou žiť natrvalo po celý život, ťažko sa bude dokazovať, že simuloval svoj manželský súhlas. Ak však nešlo o pravú lásku, ale len o telesnú príťažlivosť, hoci aj silnú, ale prechodnú, takýto predmanželský vzťah nemusel byť prekážkou pre pozitívny úkon vôle simulanta.
9. Pokiaľ ide o okolnosti po sobáši, *treba sa zamerať najmä na to, či z manželstva pochádzajú deti*. Ak z manželstva pochádza viac detí, splodených a narodených v rozličných časových odstupoch, svedčí to o tom, že medzi manželmi bolo isté puto, posilňované narodením každého ďalšieho potomka. Prítomnosť viacerých detí v manželstve vo väčšine prípadov poukazuje na to, že asi ťažko tam bol prítomný úmysel vylúčenia trvalosti manželského zväzku, lebo narodením každého ďalšieho dieťaťa sa zväzok medzi manželmi len posilnil.
10. Netreba zabudnúť ani na preskúmanie, ako si plnil manželské povinnosti predpokladaný simulant. Ak nechcel prijať potomstvo, pravdepodobne vylúčil aj dobro detí, a to by upevňovalo predpoklad, že vylúčil aj trvalosť manželského zväzku, lebo sa nechcel deťmi pripútať ku druhej manželskej stránke. Ak sa krátko po sobáši predpokladaný simulant prestal zaujímať o spoločné rodinné dobro, napriek dobrej vôli druhej manželskej stránky sa rýchlo usiloval vymaniť z puta manželstva a rodiny, keď opustil druhú manželskú stránku a aj prípadné deti a požiadal o rozvod, dosvedčuje to, že pravdepodobne vo chvíli sobáša mal pevný úmysel vylúčiť trvalosť zväzku zo svojho manželstva.

5. Záver

Úmysel manželov rozviest sa v prípade zlyhania ich manželstva, do ktorého vstupujú s obavami a strachom z rozličných dôvodov, hoci si aj prajú

úspešné manželstvo, neznamená nič iné, len nanovo získať slobodný stav. Stáva sa to, nie zriedkavo, aj katolíckym snúbencom, ktorí pred náboženskými prikázaniami, ktoré veľmi dobre poznajú, dávajú prednosť slobodnému a šťastnému vlastnému životu.⁷

Iste, nijaký rozvod nemôže zneplatniť manželstvo. Na druhej strane vôľa či úmysel pomôcť si v budúcnosti rozvodom, hoci len hypoteticky, spôsobuje neúplný súhlas a následne neplatnosť manželstva, pretože manželská stránka s takýmto pozitívnym úmyslom prostredníctvom civilného rozvodu sa usiluje nanovo získať slobodný stav za účelom slávenia nového sobáša, ak by takýto prípad nastal.⁸

Literatúra

- BIANCHI, P.: *Quando il matrimonio è nullo? Guida ai motivi di nullità matrimoniale per pastori, consulenti e fedeli*. Milano : Ancora Editrice.
- CASTAÑO, J. F.: *Guía para abogados en las causas de nulidad matrimonial*. Salamanca : San Esteban, 2001.
- D'AURIA, A.: *Il consenso matrimoniale : Dottrina e giurisprudenza canonica*. Roma : Aracne Editrice, 2007.
- DUDA, J.: *Katolícke manželské právo*. Spišské Podhradie-Spišská Kapitula : Kňazský seminár J. Vojtaššáka, 1996.
- Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava : Veda, 1989.
- NĚMEC, D.: *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha : Krystal OP; Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- VADAN, M.: *La nulità del matrimonio canonico : Elementa praestantiora della giurisprudenza rotale*. Roma : Editrice dell'Ulisse, 2006.

prof. ICDr. MVDr. Miroslav Konštanc Adam OP
Pontificia Università S. Tommaso d'Aquino
Largo Angelicum, 1
Roma, Italy
e-mail: adam.miroslav@gmail.com

7 Porov. VADAN, M.: *La nulità del matrimonio canonico : Elementa praestantiora della giurisprudenza rotale*. Roma : Editrice dell'Ulisse, 2006, s. 268.

8 Porov. *Coram Palestro*, decisio diei 26 octobris 1988. In: R. R. Dec., vol. LXXX, 1988, s. 565, pozn. 4.